

Vinicije B. Lupis, Antun Koncul, Đivo Sjekavica

Majkovi u srednjem vijeku

UDK: 902/904 (497.5 Majkovi)
Izvorni znanstveni rad
Prihvaćeno: 18. 5. 2012.

Vinicije B. Lupis
Institut društvenih znanosti *Ivo Pilar*
Područni centar Dubrovnik
HR, 20 000 Dubrovnik
Od Kaštela 11
vinicije.lupis@pilar.hr

Antun Koncul
Arhiv Dubrovačke biskupije
HR, 20 0001 Dubrovnik
Poljana Paska Miličevića 4
antun.koncul@gmail.com

Đivo Sjekavica
HR, 20 236 Mokošica
Između dolaca 6
divos_du@yahoo.com

Autori u radu raspravljaju o povijesti te arheološkoj i kulturnoj baštini Majkova, naselja koje se nalazi u jugoistočnom dijelu priobalnog područja današnje općine Dubrovačko primorje. Teme su sagledane kroz prizmu Dubrovačkog primorja, kojem ovo naselje geografski i pripada. S arheološkoga gledišta, Majkovi su neistraženo područje, koje dosad nije registrirano na arheološkoj karti sa zabilježenim nalazištima iz razdoblja prapovijesti i antike. Iz razdoblja srednjeg vijeka potječu dva srednjovjekovna groblja sa stećcima, čiji su fragmenti većinom poslužili kao spoliji za majkovske crkve. Iz istog razdoblja u Majkovima je do danas sačuvan natpis s nadvratnika starije srednjovjekovne crkve. U radu je na topografskoj karti donesena i cjelokupna arheološka topografija ovog područja te su ubicirani mogući arheološki lokaliteti. Od pisane riječi posebnu važnost za Majkove imaju do danas sačuvane matrikule bratovština Majkova Gornjih i Majkova Donjih iz godine 1560. te zemljišnik Dubrovačkog primorja iz godine 1399. Ophodno raspelo iz crkve sv. Stjepana u Gornjim Majkovima jedinstven je primjer gotičke reutilizacije u XIV. stoljeću starijega romaničkog relikvijara iz XIII. st. u ophodno raspelo, a ujedno je i najstariji sačuvani primjer sakralnog zlatarstva u Dubrovačkom primorju.

Ključne riječi: gomila, stećak, Majkovi, srednjovjekovni natpis, matrikula, katastik, ophodno raspelo

Geografske odrednice

Dubrovačko primorje ili Primorje naziv je za uzak kopnjeni pojas koji se proteže od bosanskohercegovačke granica kod Neuma-Kleka pa do Rijeke dubrovačke. Dužina pojasa je oko 50 km, a širina varira od 2 do 10 km. Ukupna površina iznosi 277, 35 km². Unutar tog područja, na kojem je smješteno 36 sela, uobičajila se među stanovništvom podjela na Gornja sela, Primorska sela, Slansko primorje i Stonsko primorje.

Središnji dio Dubrovačkog primorja obuhvaća Slansko primorje. U njemu se nalaze sljedeća sela: Trnova, Mravinca, Podgora, Čepikuće, Kotezi, Lisac, Podimoč, Točionik, Trnovica, **Gornji i Donji Majkovi**.¹

Kako će u daljnjem tekstu posebno biti riječi o arheološkoj, povijesnoj i kulturnoj baštini Majkova, potrebno je o tom selu Dubrovačkog primorja reći nekoliko geografskih podataka.

Majkovi su samostalno naselje u jugoistočnom dijelu priobalnog područja današnje općine Dubrovačko primorje. Udaljeni su od Slanog 3–6 km, a od Dubrovnika 25–30 km. Majkovi se prostiru na površini od 28,76 km², i to od mora (Ratac) do iznad 300

m nadmorske visine, obuhvaćajući ranija samostalna naselja Donji Majkovi, koje čine zaseoci Osredina, Carevići, Drapići, Zabrežje i Lobrovići, Podosojnik, Grbljava, Rajkovići i Kunja Ljut, te Gornji Majkovi, sa zaseocima Rožetići, Prodanići, Drvenik, Greda, Kovačići i Prljevići.²

Budući da Majkovi čine dio Dubrovačkog primorja, njihovu povijest te arheološku i kulturnu baštinu valja sagledati kroz prizmu Dubrovačkog primorja.

Razdoblje prapovijesti

Ljudska prisutnost na području Dubrovačkog primorja najranije je zabilježena u neolitiku, a možda i u mezolitiku. Tada su se ljudi najradije zadržavali u spiljama i pećinama. Na tim su mjestima ujedno i pronađeni prvi tragovi ljudskog postojanja i djelovanja, i to u Močilskoj pećini, južno od Osojnika.³ Istočno od nje, iznad Rijeke dubrovačke nalazi se Vilina pećina, još jedno mjesto u kojem je čovjek dugo prebivao i ostavio tragove u keramici i kostima u razdoblju od mlađeg kamenog doba do bakrenog doba.⁴ Sjeverno

2 http://www.dubrovackoprimerje.hr/opcina_dubrovacko_primorje.php (konzultirano prosinac 2011.)

3 Kusijanović 1929, str. 9.

4 Batović 1988, str. 59.

1 Hrdalo 1981, str. 63; Lučić 1986A, str. 11; Karlić Mujo 2010, str. 3.

Sl. 1 Geografska karta Dubrovačkog primorja. Dolje desno crvenom je bojom označeno područje Majkova

Sl. 2. Topografska karta Majkova na kojoj su naznačeni pojedinačni arheološki lokaliteti i arheološke zone koje će biti spomenute u radu

od navedenih pećina, u današnjoj BiH, nalaze se Đurkovića pećina, Poganjača te Poleguža. Čini se da je ova potonja najranije naseljena, još u razdoblju mezolitika. U pećinama Babja peć, Mrcine i Debelin pronađeni su tragovi ljudskih aktivnosti: ostaci kremenih nožića, keramike te drugog oruđa i oružja. Ostaci keramike pronađeni su i u Žuljevici i pećini Grabovici, a potrebno je spomenuti i nešto fragmenata iz starijeg neolitika slučajno nađenih kod Trstenog.

Na temelju tih nalaza možemo zaključiti da je tadašnja naseljenost Dubrovačkog primorja bila slaba te da je bila prisutna na jugoistočnom dijelu, od izvora u Trstenom do izvora u Ombli.⁵ Iz toga je razvidno da na prostoru današnjih Majkova do sada nisu pronađeni dokazi o ljudskoj aktivnosti u razdoblju kamenog doba.

Na području Majkova, međutim, poznati su potencijalni špiljski i pećinski lokaliteti u kojima će se tek probnim istraživanjima moći utvrditi ljudska prisutnost u prapovijesnom razdoblju. Oba lokaliteta nalaze se na području Gornjih Majkova. Pećinski lokalitet **Teparina peć** nalazi se 250 metara zapadno od vrha brda **Pijev grad**, potencijalnoga prapovijesnog gradinskog naselja. Riječ je o manjoj špilji dužine dvadesetak metara u kojoj je vidljivo ljudsko djelovanje (suhozid).⁶

U Donjim Majkovima nalazi se i špilja **Vilenska peć (Vilenica)**. To arheološko nalazište smješteno je na ju-

goistočnim padinama brda Ograđenica, iznad prostora zvanog Gumanci, 2,7 km sjeverozapadno od Donjih Majkova. Na površini špilje pronađeni su ulomci keramičkih posuda iz brončanog doba koji svjedoče o korištenju špilje u tom razdoblju, a vjerojatno i ranije.⁷

Iz razdoblja prapovijesti, koje karakterizira upotreba metala, bakra, bronce i željeza (od oko 2000 g. pr. Kr. do 1. st. posl. Kr.), mnogi su ostaci ljudske aktivnosti s područja Dubrovačkog primorja i danas poznati te svjedoče o prisutnosti tadašnjih ljudi na ovom prostoru. Tako je osobito za razdoblje brončanog, a posebice željeznog doba karakterističan velik broj gradina. Bile su to jake utvrde na strateškim mjestima i položajima, opasane nasipima radi lakše obrane. Gradine su rađene od kamena koje je slagano bez veziva i stoga one danas, pod utjecajem zuba vremena, izgledaju kao ruševine. Nalaze se na Prevlaci kod Stona, na Ostrogu nasuprot Hodilju i u Malom Stonu.⁸

Oko 2 km sjeveroistočno od Gornjih Majkova, iznad lokve zvane Korita nalazi se potencijalno prapovijesno gradinsko naselje **Pijev grad**, koje je moguće provjeriti tek probnim istraživanjima.⁹ U Donjim Majkovima, iznad kotline zvane Gumanci nalazi se arheološko nalazište zvano **Gradina**. Zbog samog toponima, ali i konfiguracije terena, može se pretpostaviti kako je riječ o potencijalnom gradinskom naselju iz brončanog ili željeznog doba.¹⁰ Treća majkovska gradina nalazi se na području Gornjih Majkova. Ta utvrda iz prapovijesnog razdoblja naziva se **Gradina** ili **Đuraševa gradina**.¹¹

Osim spomenutih utvrda, gradina, Iliri, tadašnji stanovnici Dubrovačkog primorja, podizali su i kamene gomile. Taj tip prapovijesne arhitekture imao je dvostruku ulogu: stražarnice/izvidnice i oznake granice rodovskog posjeda. Jedna takva velika gomila stražarnica nalazila se na **Grdanjem vrhu** iznad Gornjih Majkova i nadzirala je prilaze iz Hercegovine i iz pravca Riđice. Jedna gomila stražarnica nalazila se i na vrhu **Planikova brda**, iznad zaseoka Prljevići, koja kontrolira sve morske prilaze selu Grbljavi. Ta se gomila u narodu naziva gradinom.¹²

7 Anić Vučinić 2011, str. 32.

8 Lučić 1986A, str. 15.

9 Anić Vučinić 2011, str. 32.

10 Anić Vučinić 2011, str. 34.

11 Podatak je preuzet iz *Popis kulturnih dobara i kulturno povijesnih vrijednosti u: Prostorni plan uređenja Općine Dubrovačko primorje*, čl. 161. (<http://161.53.24.61/Zavod/LinkClick.aspx?fileticket=EFnXyy3ND-4%3D&tabid=131> (konzultirano prosinac 2011.))

12 Golušić 1991, str. 6.

5 Lučić 1986A, str. 11-13.

6 Anić Vučinić 2011, str. 32.

Na području Dubrovačkog primorja postoji još jedan tip prapovijesne arhitekture. Radi se o ostacima sepulkralne arhitekture, odnosno gomilama grobnica (tumulima). One se obično nalaze na podancima brda. Gomile, ti vidljivi arheološki ostaci iz vremena Ilira, razbacane su po čitavom području Dubrovačkog primorja. Radi ilustracije spomenut ćemo samo one gomile koje se mogu uočiti, ispred Topolog, Stupe, Ošljeg, Smokovljana i na Lisačkim rudinama. O stupnju razvijenosti i načinu života Ilira ne može se ništa potanje utvrditi jer sustavna arheološka istraživanja do danas nisu provedena.¹³

Na području Donjih Majkova, na padinama brda Sveti Ilija, nalazi se arheološko nalazište **Gomila**. Na tom lokalitetu danas se nalazi 5 kamenih gomila, a riječ je vjerojatno o prapovijesnom groblju iz brončanog ili željeznog doba.¹⁴ Te je gomile zamijetio još Carl Patsch, koji kaže da *“od gomila u oči osobito upada pet velikih raspoređenih u malim razmacima, kod Majkova Donjih, na vrhovima Ilino brdo, Humac, Grdani vrh, Vrjesno i Oštra gomila”*. Nadalje, Patsch je zamijetio i šestu gomilu, za koju kaže da se nalazi na vrhu duge njive, lijevo od ceste Majkovi Donji – Slano.¹⁵ Istu spominje i Grga Novak, no kaže da je uništena.¹⁶ U Gornjim Majkovima, na širem prostoru zvanom **Krajčin dolac** nalazi se 9 kamenih gomila, vjerojatno prapovijesnoga groblja iz brončanog ili željeznog doba.¹⁷ Također, u Gornjim Majkovima, na lokalitetu Kuk danas se nalaze dvije prapovijesne gomile.¹⁸

Gradine i gomile značajne su za Ilire, pripadnike heterogene skupine plemena i plemenskih saveza koji su obitavali u unutrašnjosti Balkanskog, pa i Apeninskog poluotoka. Imena ilirskih plemena koja su živjela u ovom kraju spominju grčki i rimski pisci većinom u posljednjim stoljećima željeznog doba. Tako je poznato da su na širem prostoru između rijeke Neretve i Boke kotorske pa sve do Albanije živjela dva ilirska plemena, Ardijejci i Plerejci,¹⁹ za koje se tako može pretpostaviti da su naseljavali i područje Dubrovačkog primorja, odnosno Majkova. Kako su Ardijejci

bili skloni gusarenju po Jadranskome moru te pošto su proveli pravu talasokraciju, izazvali su protiv sebe grčke kolonije na Jadranu i Rim. Sukob ovdašnjih stanovnika kasnog željeznog doba s Rimljanima trajao je od 229. g. pr. Kr. sve do 167. g. pr. Kr. Ti sukobi, u literaturi poznati kao rimsko-ilirski ratovi, završili su porazom Ardijejaca, koji je ujedno značio i dolazak nove, rimske vlasti u Primorje. Od tada počinje rimsko razdoblje ovog kraja.²⁰

Antičko razdoblje

Nakon organizacije i učvršćivanja rimske vlasti Primorje je pripadalo Iliriku ili Dalmaciji, a u sudbenom pogledu južnom konventu u Naroni. U 1. st. Rimljani su sagradili tzv. imperijalnu cestu od Akvileje, preko Istre do Salone i Narone. Odatle je ona produžavala na *Ad Turres* (danas Tasovčići) – *Dilintum* (Stolac) – *Pardua* (Gradac u Popovu polju) – *Ad Zizio* (Ukšići) – *Salthuae* (Rječani) pa preko današnje Crne Gore do Skadra i dalje do Drača. Kod mjesta *Ad Zizio* odvajao se krak ove ceste na *Asamo* (Trebinje) i vodio u *Epidaurum* (Cavtat).²¹ Dubrovačko primorje našlo se u blizini jake prometnice uz koju su postojale sporedne ceste kroz Primorje kako bi se došlo do važnijih točaka na moru. Od spomenika rimskog razdoblja u Primorju valja spomenuti natpis na nadgrobnoj ploči iz Smokovljana te ulomak kamenog natpisa koji je kao spolij uklesan u crkvu sv. Vida u Trstenom.²²

Područje Majkova dosad nije arheološki istraživano i stoga nalazimo samo nekoliko arheoloških lokaliteta iz antičkog razdoblja. Među malobrojnima lokalitetima iz tog razdoblja treba spomenuti arheološko nalazište **Ogradenica**, na istoimenom brdu, tri km sjeverno od Donjih Majkova. Sam toponim, a i pokretni arheološki nalazi potvrđuju da je vjerojatno riječ o fortifikacijskom položaju iz prapovijesnoga, antičkog i srednjovjekovnog razdoblja.²³ Nešto dalje, u okolici Slanoga, nalazi se hrid **Gradina**. Uzvisina je to koja dominira putovima od Slanoga prema Zavalu i Majkovima. Na Gradini i podno nje nalaze se brojni ulomci prapovijesnih i antičkih posuda, antičke opeke, ali i ostaci suhozidne prapovijesne i žbukane antičke arhitekture.²⁴ Kako je iz navedenog vidljivo, oba lokaliteta predstavljaju moguće prapovijesno gradinsko nalazište s kontinuitetom u antici. Od antičkih nalaza s po-

13 Lučić 1986A, str. 15-16; Hrdalo 1981, str. 63-64.

14 Anić Vučinić 2011, str. 31-32.

15 Patsch 1933, str. 180.

16 Novak 1972, str. 11.

17 Anić Vučinić 2011, str. 32.

18 Podatak je preuzet iz *Popis kulturnih dobara i kulturno povijesnih vrijednosti u: Prostorni plan uređenja Općine Dubrovačko primorje*, čl. 161. (<http://161.53.24.61/Zavod/LinkClick.aspx?fileticket=EFnXyy3ND-4%3D&tabid=131> (konzultirano prosinac 2011.))

19 Batović 1988, str. 53.

20 Lučić 1986A, str. 16-18; Hrdalo 1981, str. 64.

21 Bojanovski 1983, str. 7-36.

22 Lučić 1986A, str. 19.

23 Anić Vučinić 2011, str. 34.

24 Patsch 1933, str. 180; Beritić 1986, str. 431; Anić Vučinić 2011, str. 31.

dručja Majkova spomenut ćemo još fragmente antičke keramike koji se nalaze u blizini crkve sv. Trojstva i na nedalekom lokalitetu **Na puču** kraj lokaliteta **Dročci** i **Košjerine**, gdje se nalazi lokalitet **Košjerev grad**. Tijekom radova na groblju sv. Trojstva, pred Domo- vinski rat, postalo je očito kako su pretpostavljena srednjovjekovna crkva, pa zatim nova gotička crkva s četvrtastom apsidom te naposljetku neostilska crkva na istom položaju nastale na antičkom lokalitetu. Stoga se može pretpostaviti postojanje jedne rimske *villae rusticae* na tom mjestu, koje treba vezati uz položaj rimskog vicinalnog puta od pravca **Strmice** kroz Majkovsko polje.

Kad je godine 297. car Dioklecijan upravno pre- uredio Carstvo podijelivši ga na dijeceze i provincije, Primorje je pripalo pokrajini Dalmaciji. Kad je car Te- odozije godine 395. podijelio Rimsko Carstvo na Za- padno i Istočno, Primorje je ostalo u sklopu zapadnog dijela Carstva.²⁵

Upravo se u razdoblje nakon vladavine tog po- krovitelja kristijanizacije Carstva datiraju četiri sta- rokršćanska sarkofaga i dva groba nađeni u Slanom na lokalitetima **U polju** i **U peći za kućom**. Na dva sarkofaga uklesani su reljefni križevi, a na jednom je i natpis na kojem se spominju svećenik Anastazije i konzul Sever. Upravo se prema imenu konzula Severa sarkofag datira u 462. godinu.²⁶ Još jedan ranokršćan- ski spomenik nalazi se na području Dubrovačkog pri- morja. To je ranokršćanski kapitel impostnog tipa na- đen u Trstenom. Na području Majkova do sada nisu zabilježeni spomenici starokršćanske arheologije.

Nakon propasti Zapadnoga Rimskog Carstva ovaj kraj dijeli sudbinu Dalmacije, koja je samostalna po- krajina u doba cara Julija Nepota (468. - 480.). Od 493. do 535. godine Dalmacijom su zavladali Istočni Goti, koje je godine 535. otjerao bizantski car Justinijan. Od tada pa do dolaska Hrvata ovaj je kraj pod bizantskom vlašću.

Srednjovjekovlje i rani novi vijek

Doseljeni Hrvati organiziraju se u teritorijalne politi- ke jedinice, a Majkovi, tj. Dubrovačko primorje uklo- pili su se u Zahumlje, odnosno u Hum. Od VII. do IX. stoljeća nema nikakvih sačuvanih povijesnih vijesti o Zahumlju, jednoj od četiriju političkih jedinica koje su činile Crvenu Hrvatsku, koje je u crkvenom po- gledu potpadalo pod Zahumsku biskupiju. Zahumlje

se od XII. stoljeća sve češće naziva Hum ili Humska zemlja.²⁷ Majkovi su pripadali srednjovjekovnoj župi Primorje, koja se ne spominje u popisima župa popa Dukljanina ni cara Konstantina Porfirogeneta, za koje se zna da nisu cjeloviti. Iz opće političke povijesti po- znato je kako je župa Primorje, između Stona i užeg dubrovačkog teritorija, od formiranja humske države, pa sve do 1399. (odnosno 1405.) pripadala Humskoj zemlji, kao njezinoj sastavnoj teritorijalnoj jedinici.²⁸ Stanovnici Zahumlja prihvatili su kršćanstvo, u 7. i 8. stoljeću,²⁹ o čemu svjedoče i ostaci predromaničke crkve u Ošljemu koja se datira u 8. ili 9. stoljeće, ali i starokršćanske crkve sv. Martina u Čepikućima.³⁰ Od vladara iz 10. stoljeća najznačajniji je zahumski knez Mihajlo Višević, suvremenik kralja Tomislava. Od kraja 10. st. pa do 1018. godine Zahumlje je, kao i Pri- morje, bilo je pod vlašću makedonskog cara Samuila. U prvoj polovici 11. st. vladao je Ljudevit, posljednji zahumski knez. Područje je godine 1042. potpalo pod vlast dukljanskih vladara, koje će polovicom 12. st. zamijeniti raški vladari. Rašku vlast nad Primorjem kratkotrajno je (od 1167. do 1180.) zamijenila bizant- ska vlast, nakon čega je opet nastavljena raška domina- cija. Privremeno, od 1198. do 1203. godine, Zahumlje zauzima hrvatski herceg Andrija. U prvoj polovici XIII. stoljeća Primorje je pripalo jednom ogranku na- sljednog humskog kneza Andrije kao feudalna oblast. Gospodar Huma, kako se u srednjem vijeku naziva Zahumlje, godine 1299. postao je bribirski knez Pa- vao I. Područje je želio osvojiti srpski kralj Milutin, koji se godine 1318. sukobio s bribirskim knezom Mladenom II. godine 1326. spominje se prvi pohod bosanskog vladara Stjepana II. Kotromanića u Hum, kada je svladao Humskog kneza Petra Toljenovića.³¹ Iste godine Dubrovačko primorje s Humom ulazi u sastav Bosne.³² Kako se čini, Primorje je već tada ušlo u feudalnu oblast Draživojvića Sankovića. Radič San- ković je godine 1399. smatrao Primorje svojom "ple- menitom zemljom". Pošto su u međuvremenu, godine 1333., došli u posjed Stona i Pelješca, Dubrovčani su bili veoma zainteresirani za stjecanje Primorja, radi kopnenog povezivanja Stona i Pelješca s gradom. Go- dine 1391., nakon smrti Tvrtka I., nastupilo je rasulo u bosanskoj državi te je Dubrovačka Republika dobila mogućnost da uđe u posjed Dubrovačkog primorja.

27 Lupis 2011, str. 355 – 378.

28 Anđelić 1999, str. 13 – 24.

29 Lučić 1986A, str. 22–23.

30 Marasović 1988/1989, str. 31.

31 Lučić 1968 – 1969, str. 100–104.

32 Golušić 1991, str. 8.

25 Lučić 1986A, str. 19–22.

26 List Dubrovačke biskupije, 1901 br. 7, 63–64; Bulić 1901, str. 85–99; Žile 2001, str. 59–60.

Bosanski kralj Stjepan Ostoja uništio je godine 1398. svoje suparnike i sam zavladao, no rat ga je materijalno istrošio. Znajući za težnje Dubrovčana, u svibnju godine 1398. ponudio im je Primorje na prodaju. Pošto su se Dubrovčani složili s uvjetima prodaje, kralj Ostoja je 15. siječnja 1399. u Lišnici na Usori potpisao ispravu u kojoj stoji da Dubrovčanima ustupa zemlje od Kurila (Petrova Sela) do Stona, sa selima, koja se poimenično spominju. Među spomenutim selima Dubrovačkog primorja isprava spominje *Mal'kove i druge Mal'kove*.³³ Zauzvrat, Dubrovčani su Ostoji i Hrvoju Vukčiću Hrvatiniću dali kuću u Dubrovniku u vrijednosti od 500 dukata, titulu počasnih plemića i po desetinu zemlje u Primorju. Nešto kasnije Dubrovčani su dobili Lisac sa zaselcima koji su bili u vlasti lokalnog gospodara Radiča Sankovca. On je svoje posjede Dubrovčanima prodao za 1500 perpera. Time ipak nije završen proces stjecanja Primorja, jer godine 1402. dolazi do trzavica između Dubrovčana i bosanskog kralja Ostoje, koje između 1403. i 1404. godine eskaliraju u pravi rat. U tom ratu na stranu bosanskog kralja stali su *baštići*, tj. mali plemići, starosjedioci na tom prostoru kojima je nova dubrovačka vlast oduzela sve posjede.³⁴ Među pobunjenim baštićima spominju se i majkovski knezovi: *Stanislau e Gredegl Conti di Maglcoui*.³⁵ Vijest dubrovačkog kroničara o pobuni humske vlastele donose i drugi dubrovački kroničari te je današnja historiografija općenito prihvaća. Ipak, rat nije dugo potrajao, jer je već iduće godine, 1405., Dubrovačka Republika uspostavila kontrolu nad Primorjem.³⁶ Vijest se kao vjerodostojna prihvaća i iz razloga što se iz nje jasno iščitava feudalna hijerarhija srednjovjekovne župe Primorje. Upravo je taj feudalni sloj bio onaj koji je naručivao stečke s feudalnim ikonografskim ansamblom prikaza lova, konjanika i oružja.

Dubrovačko primorje se kao geografsko-upravna jedinica u doba Republike zvalo Primorje ili *Terre Nuove*, te je činilo četvrtinu teritorija Dubrovačke Republike.³⁷ Dana 14. veljače 1399. dubrovačka vlada poslala je četiri plemića da na temelju prethodno izdanih povelja preuzmu Primorje od Bosne. Pošto je tim činom Dubrovačka Republika ušla u trajno vlasništvo nad Primorjem, iste godine prišlo se organiziranju sustava vlasti u novom području.³⁸

Čitav prostor Primorja okupljen je u novu upravnu jedinicu Republike, knežiju (*comitatus, contrata*). Prostor knežije bio je razdijeljen na *kaznačine*, teritorijalno-upravne i porezne jedinice.³⁹ Veliko vijeće odlučilo je 17. svibnja da će se knez za Nove zemlje (*Terre Nuove*) birati na tri mjeseca. Isti mjesec odlučeno je da će središte knežije Nove zemlje (*Terre Nuove*) biti u Slanome. Prvi knez nove knežije bio je Lovro de Bodacia, koji je na dužnost stupio 29. svibnja 1399. godine.⁴⁰ U travnju 1399. Dubrovačka Republika započela je s utvrđivanjem granica Primorja.⁴¹ Izabrani službenici djelateli zemlje, *partitori*, otišli su na teren. Izmjerili su zemlju na 290 dijelova, od kojih su 242 dijela dobila vlastela, a 48 dijelova pripalo je pučanima. Nitko nije dobio svoj dio na jednome mjestu, nego su čestice jednog vlasnika razbacane po cijelom Primorju tako da bi svatko dobio zemlju jednake poljodjelske vrijednosti. Dioba je registrirana u Zemljišniku Primorja, koji se danas čuva u Državnom arhivu u Dubrovniku. Zemlja se dijelila na desetine. Svaka desetina se opet dijeli na deset dijelova, a svaki dio u četvrtine. Iz katastika je također vidljivo da je ukupno bilo podijeljeno 29 desetina zemlje. Može se pretpostaviti da je kriterij pri podjeli bila obradiva zemlja, a ne cjelokupni prostor.⁴²

Zanimljivo je spomenuti kako je sedam godina prije stjecanja Majkova stanoviti Volčemil Pripčovich Bosichnich *de Mallichova* dana 2. studenoga 1392. odlukom Malog vijeća primljen u dubrovačko građanstvo, što govori o emancipaciji stanovništva Majkova u nedalekom srednjovjekovnom urbanom središtu.⁴³

Prostor Majkova podijeljen je među tri desetine: XV. desetina smještena je na području Donjih Majkova, a XVI. i XVII. desetina obuhvaćaju Gornje Majkove. U podjeli zemlje Dubrovačkog primorja XV. desetinu u Donjim Majkovima dobile su vlasteoske obitelji Sorgo i Buchia. Pučanin Miltin de Priboe bio je na čelu XVI. desetine. Obitelj Bona dobila je posjede u Gornjim Majkovima, i to u XVII. desetini.⁴⁴

U podjeli zemlje Dubrovačkog primorja posebna je zemlja bila sačuvana za knežev dvor, a crkvama su dane površine oko crkve za groblje. U Majkovima su ovom podjelom zemlju dobile dvije crkve,⁴⁵ crkva sv. Martina u Majkovima Donjim (čija je točna lokacija

33 Stanojević 1929, str. 50; Lučić 1968-1969, str. 120.

34 Lučić 1986B, str. 37.

35 Luccari 1605, str. 76.

36 Lučić 1986A, str. 28-30.

37 Lučić 1986A, str. 11.

38 Kaznačić-Hrdalo 1979, str. 19.

39 Prlender 1998, str. 116.

40 Golušić 1991, str. 8-9.

41 Kaznačić-Hrdalo 1979, str. 19.

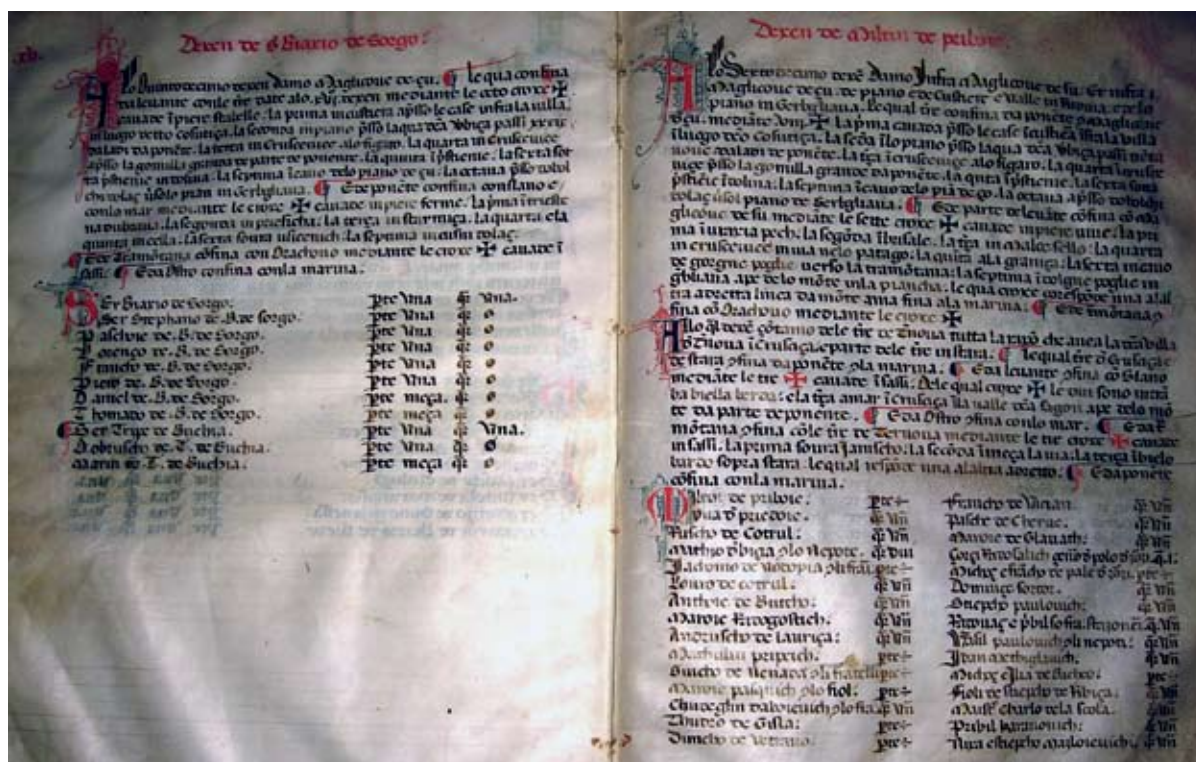
42 Lučić 1986A, str. 30.

43 Lonza, Šundrica 2005, str. 245.

44 Kaznačić-Hrdalo 1979, str. 23-34; Roller 1955, str. 230.

45 DAD, Catastichum Divisioni dei deceni di Terre Nove 1399. adi 9. Giugno, fol. XXX.

Sl. 3. Cathasticum "Divisioni dei deceni di Terre Nove 1399. adi. 9. Giugno" – podjela zemlje u XV. i XVI. desetini (foto: Đ. Sjekavica)

dan danas nepoznata – možda se radi o lokalitetu **Ilirske kapelice** iznad kuće kapetana Perića u Donjim Majkovima ili o starom titularu crkve sv. Trojstva) i crkva sv. Stjepana u Gornjim Majkovima.⁴⁶ Iz preddubrovačkog razdoblja potječe i već spomenuti arheološki lokalitet **Gradina**, te **Podgradina**, kao kasnoantički lokalitet nasjeo na prapovijesnu gradinu koja je mogla biti župansko gradište, koje je dolaskom u sustav Dubrovačke Republike napušteno.⁴⁷

Najčešće su za granicu među desetinama uzimani neke istaknute prirodne točke na terenu – brdo, voda, lokva, kamenica, potok, puč, njiva, more itd. Drugo pomoćno sredstvo obilježavanja bili su oblici u terenu koje je stvorio čovjek – npr. kuća, crkva zid itd. Osim takvih obilježavanja svaka je desetina obilježena i posebnim znakovima, križevima. Ti križevi međaši bili su ili uklesani u živom kamenu ili isklesani iz kamena i postavljeni na određeno mjesto. Danas su poznata tri križa u XVI. desetini: u brdu kraj mora, Donjem polju i Kruševicama.⁴⁸

Na području Majkova do naših su dana sačuvana dva srednjovjekovna grobišta, koja imaju svoj kontinuitet do naših dana i spadaju u red bratovštinskih grobalja što nastaju u kasnom srednjem vijeku. Na

svakom od bratovštinskih grobišta izvorno je bila skupina nadgrobnih spomenika i manja crkva. Dosad nije uočeno veće groblje župskog tipa. Iz razdoblja srednjovjekovlja u Majkovima danas je ostao sačuvan veći broj fragmenata stećaka smještenih na dva već spomenuta položaja. U polju kraj današnje župne crkve sv. Trojstva u Donjim Majkovima sačuvano je nekoliko stećaka. Pregledom terena utvrđeno ih je pet, i to jedan sanduk i četiri ploče. Na groblju je i veći broj starijih grobnih kamenih ploča, danas nažalost zabetoniranih, od kojih su neke možda prerađeni stećci, jer su vidljivi ostaci ukrasnih traka.⁴⁹ Također, kao spolij susrećemo veći broj stećaka i njihovih fragmenata ugrađenih u postojeću crkvu sv. Stjepana u Gornjim Majkovima i oko nje te na susjednoj bratovštinskoj kući.

Većina spomenutih fragmenata stećaka je bez ornamentalnog ukrasa. Ispred crkve sv. Trojstva dva su stećka ukrašena *cik-cak bordurom*, a na crkvi sv. Stjepana uzidan je fragment stećka koji je ukrašen prikazom mača i štita. Također, na pročelju iste crkve kao spolij se nalazi fragment stećka koji je vjerojatno nekoć bio ukrašen prikazom strijelca, ali je zbog djelovanja vremena taj prikaz izbljedio. U pločniku novoga groblja kraj crkve sv. Stjepana vidljiv je stećak s ukrasom pletenice.

46 Roller 1955, str. 230.

47 Anđelić 1999, str. 24.

48 Kaznačić-Hrdalo 1979, str. 28-34.

49 Anić Vučinić 2011, str. 32.

Sl. 4 Fragmenti stećka koji se kao spoliji nalaze u zidu crkve sv. Stjepana i pločniku uokolo (foto: A. Koncul)

Sl. 6. Fragment stećka (mač i štit) koji se kao spolij nalazi u zidu crkve sv. Stjepana (foto: A. Koncul)

Sl. 5. Stećak – sanduk ispred crkve sv. Trojstva (foto: A. Koncul)

njovjekovne crkve u Majkovima. To je bila crkva sv. Petra u Grbljavi, izgrađena u 15. stoljeću, na čijem je mjestu u 19. stoljeću sagrađena nova istoimena crkva.⁵³ Na Ilijinu brdu smještena je malena kapela sv. Ilije, a bez arheoloških istraživanja teško je pretpostaviti njezino postojanje u srednjovjekovnom razdoblju.

Od materijalnih ostataka iz razdoblja srednjovjekovlja danas je u Donjim Majkovima sačuvan i srednjovjekovni natpis s nadvratnika starije srednjovjekovne crkve s četvrtastom apsidom koja se nalazila na mjestu današnje crkve sv. Trojstva.

Sl. 7. Srednjovjekovni natpis s nadvratnika koji se danas nalazi u crkvi sv. Trojstva (foto: A. Koncul)

Spomenutim motivom mača i štita ukrašeni su i stećci u blizini Majkova. Naime, još je 1885. godine Vid Vuletić Vukasović upozorio da se na Kovačevu brijegu iznad Slanog nalazi *starobosansko groblje*, većinom uništeno, od kojeg je tada ostalo sačuvano 5 stećaka. Na jednom od njih Vuletić Vukasović je kao ukras prepoznao mač sa štitom.⁵⁰ Stećak s istim motivom nalazio se u blizini crkve sv. Ivana u Mravinjci.⁵¹ Motiv štita i mača, prema Bencu, označava neke feudalno-staleške stupnjeve.

Na području Dubrovačkog primorja postoji cijeli niz lokaliteta, tj. nekropola s ovom vrstom nadgrob-nih spomenika, na koje je upozorio spomenuti Alojz Benac. On je determinirao stećke u Topolom, Stupi, Bistrini i Čepikućama te ih je okvirno datirao u XIV. stoljeće.⁵²

Danas je poznato postojanje još jedne kasnosred-

Taj je natpis naknadno ugrađen u bratovštinsku kuću koja je 1781. ustupljena kapelanu Majkova. Početkom XX. stoljeća stara crkva bila je porušena i tada je na njezinu mjestu, prema nacrtu arhitekta i konzervatora Ćirila Ivekovića, izgrađena nova, prostranija, izmijenjene orijentacije.⁵⁴ Od opreme srušene crkve sačuvani su dijelovi renesansnog oltara iz XVI. stoljeća s grbom obitelji Dolistović – Tasovčić, sličnom onom iz franjevačkog samostana sv. Jeronima.⁵⁵

⁵³ Šimić 2011, str. 84.

⁵⁴ Marković 1992, str. 39 – 40.

⁵⁵ Golušić 2009, str. 6, 8, 9, 80, 215; Lovrenović 2009, str. 200–201. Tasovčići su bili humska obitelj čija je središte bilo u istoimenom selu na lijevoj obali Neretve nedaleko od Čapljine. U prvoj polovini XV. stoljeća spominje se Pokrajac Tasovčić, čovjek Radića Sankovića. U Dubrovniku je također tijekom XV. stoljeća djelovala trgovačka obitelj istog prezimena čiji je grb iz kasnijeg vremena bio

⁵⁰ Vuletić Vukasović 1885, str. 121.

⁵¹ Beritić 1986, str. 430; Anić Vučinić 2011, str. 33.

⁵² Benac 1953, str. 64–82.

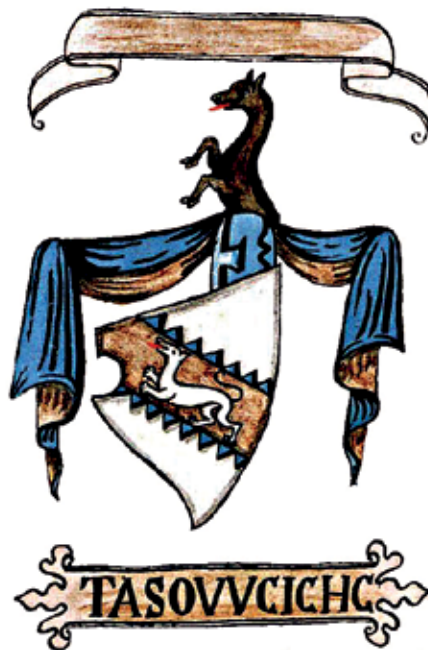

Sl. 8. Grb obitelji Dolistović – Tasovčić koji se nalazi u crkvi sv. Trojstva (foto: A. Koncul)

Najvrjednija srednjovjekovna umjetnina od plemenitih kovina u Dubrovačkom primorju iz razdoblja prije ulaska u sastav Dubrovačke Republike jest zasigurno ophodno raspelo koje se čuva na oltaru u crkvi sv. Stjepana u Gornjim Majkovima. Radi se o srebrnom križu moćniku (*enkolpion*) (vis. 17,4 x raspon haste 17,4 cm i šir. 1,2 cm), izrađenom od pozlaćenog srebra sa 19 komada poludragog kamenja, najvećim dijelom *cobachon*, na usadniku (vis. 9,7 x šir. 5,3 – nodus, ukupna visina raspela iznosi 40,8 cm) od pozlaćenog bakra. Sam relikvijar ima romaničku siluetu, a način ulaganja poludragog kamenja, u visokim krunicama s manjim brojem staklenih kamenova, svjedoči o arhaičnijem načinu ukrašavanja kovinske površine u odnosu na modu ulaganja dragog i poludragog kamenja u gotičkom razdoblju. Ta činjenica dolazi to više do izražaja što se radi o iznimno luksuznom predmetu, s tada dvadeset uložениh kamenova. Kod ovog primjera sakralnog zlatarstva svakako se radi o primjeni najnovijih zlatarskih iskustava. Srebrni relikvijar na sredini križišta ima danas praznu kasetu (dim. 8,3 cm) za moći, obrubljenu trokutastim šiljci-

istovjetan s ovim prikazanim u *Grbovniku* koji se čuva u franjevačkom samostanu u Fojnici. Dolistović-Tasovčić jedan je od najstarijih i najmoćnijih rodova Slanoga. Prema mišljenju starijih kroničara ovaj rod je ogranak starog bosanskog plemićkog roda Tasovčića, koji su imali svoj grb, a nalazi se sačuvan u *Grbovniku* koji se čuva u franjevačkom samostanu u Fojnici. Oba prikaza grba, majkovski i fojnički, imaju štit u kojem se nalazi istovjetna greda, nazubljena s obje strane.

Sl. 9. Fojnički grbovnik – grb obitelji Tasovčić (Tasovvcich)

ma, a na prednjoj strani mogla se nalaziti ostakljena *theca*. Višebojnost poludragog kamenja daje raskošan izgled tom istokračnom pektoralu kojemu se haste križa trolisnog oblika. Na gornjoj i donjoj trilobi nalaze se jezičasti šarniri za otvaranje pektoralala. Na reversu nema uložениh kamenova, nego je na križištu medaljon, širine 6,3 cm, s iskucanim reljefom *Agnus Dei*. Jaganjac je okrenut udesno, a u pokretu s glavom okrenutom unatrag. Prednjim desnim papkom drži koplje s raspelom i plamenac s istokračnim križem račvastih završetaka. Tijelo Jaganjca pokriveno je gustim runom, a pod njim se stere stilizirana tratina. Iznimno kvalitetan srebrni pozlaćeni reljef izveden je tehnikom iskucavanja i cizeliranja u zakošenom okviru s bisernim nizom. Glatka površina izvornog relikvijara čiji je bočni lim razveden s dvije stupnjevane rubnice, zanimljiva je opreka aversnoj strani, na kojoj su sačuvani svi kamenovi osim jednog na lijevoj trilobi, koji je očito stradao zbog mehaničkog oštećenja. Srebrni pozlaćeni relikvijar naknadno je pretvoren u ophodno raspelo dodavanjem cjevastog bakrenog usadnika, na kojem je pozlaćeni bakreni nodus tipa *melonen*, a iznad kojeg je četvrtasti međuprsten s natpisom u ligaturama koji bi se trebao čitati *ABBAT*. Spljošteni šesterostranični međuprsten pridržava dvije zoomorfne glave koje učvršćuju relikvijar. Ophodno raspelo iz crkve sv. Stjepana u Gornjim Majkovima jedinstven je primjer gotičke reutilizacije tijekom XIV. stoljeća starijeg romaničkog relikvijara iz XIII. st. u ophodno raspelo; ujedno je to i najstariji sačuvani primjer sakralnog zlatarstva u Dubrovačkom primorju.

Sl. 10. Avers ophodnog raspela iz crkve sv. Stjepana (foto: Đ. Sjekavica)

Iz razdoblja nakon uspostave vlasti Dubrovačke Republike nad Dubrovačkim Primorjem (Majkovima), valja spomenuti dva iznimno važna pisana spomenika, a to su dvije matrikule, bratovštinski statuti, iz 1560. godine. Njih je rečene godine napisao kancelar Dubrovačke Republike Pietrus Franciscus Parisius te su odobrene od Malog vijeća. Obje su matrikule ispisane na pergameni te su službeno ovjerene i zapečaćene. Uvod i ovjera napisani su latinskim jezikom, dok su odredbe matrikule napisane na talijanskom. Te matrikule, namijenjene bratovštinama Donjih i Gornjih Majkova (*Sanctae Trinitatis de Maglcuoe Dogne* i *Sancti Stephani de Maglcuoi Gorgni*) sadrže 18 odredaba/kapitula. Nakon pobrojanih odredaba ispisana je ovjera Malog vijeća u kojoj se naglašava da statut sadrži samo kapitule koji služe javnom dobru bratovštine. Uvidom u odredbe matrikule majkovskih bratovština vidljivo je kako ih je velik broj posvećen promicanju pobožnosti i učvršćivanju kršćanskog morala, brizi za pokojnike te skrbi za siromahe, za koje se osigurava izvor financiranja. Najvećim brojem odredaba reguliraju se način upravljanja bratovštinom i njezino financiranje.⁵⁶

U ovom je radu donesen pregled kulturne i političke povijesti tog sela Dubrovačkog primorja, no za pisanje iscrpne mikropovijesti kasnosrednjovjekovnog

Sl. 11. Revers ophodnog raspela iz crkve sv. Stjepana (foto: V. B. Lupis)

Sl. 12. Agnus Dei sa reversa (ophodnog raspela iz crkve sv. Stjepana (foto: Đ. Sjekavica)

razdoblja bit će neophodno proučiti dosad većinom neiskorištenu građu od 191 knjige Slanske kancelarije. Spisi Kancelarije Slanske knežije, utemeljene 1447. godine, danas se čuvaju u Državnom arhivu u Dubrovniku i podijeljeni su na: *Diversa Slani*, *Lamenta Slani* i *Comandamento Slani*. Građa je to nastala u rasponu od 1452. do 1815. godine.⁵⁷

Osim pisane riječi, kao što smo već prije istaknuli, tijekom dolaska pod dubrovačku vlast grade se, oči-

⁵⁶ Prlender 1998, str. 113-115; Prlender 1993, str. 27-30.

⁵⁷ DAD, Sumarni inventar serije 73. Slanske kancelarije (građa za generalni katalog); Lupis 2001, str. 147-148.

Sl. 13. Prva stranica matrikule Sv. Stjepana u Gornjim Majkovima (foto: Đ. Sjekavica)

Sl. 14. Prva stranica matrikule Sv. Trojstva u Donjim Majkovima (foto: Đ. Sjekavica)

to na starijim položajima sakralnih spomenika, dvije crkve: sv. Stjepana i sv. Trojstva. Materijalni tragovi potvrđuju kako su tijekom XVI. stoljeća korišteni srednjovjekovni stećci, kameni spomenici iz preddubrovačkog razdoblja s jasno diferenciranim društvom humske vlasti. Majkovske crkve spominju se u vizitacijama Dubrovačke nadbiskupije od 1671 godine. Inače, župa sv. Trojstva u Majkovima formalno postoji tek od godine 1951., dok se majkovski kapelan spominje već 1560., u matrikulama sv. Trojstva i sv. Stjepana, a potom i 1781. godine.⁵⁸

Na kraju treba zaključiti da područje Majkova, premda arheološki sustavno neistraženo, ipak potvrđuje kontinuitet življenja na tom prostoru od prapovijesnih razdoblja do srednjovjekovlja, kada su Majkovi zajedno s ostatkom Dubrovačkog primorja postali sastavni dio Dubrovačke Republike. Od razdoblja kasnog srednjeg vijeka o povijesti Majkova danas svjedoči arhivska građa, među kojom posebnu važnost ima katastik, u kojem je zabilježena podjela zemlje Dubrovačkog primorja godine 1399., te matrikule majkovskih bratovština sv. Trojstva i sv. Stjepana iz 1560. godine, a posebno mjesto zauzima gotičko ophodno raspelo iz XIV. stoljeća, s reutiliziranim starijim romaničkim/gotičkim relikvijarom, jedinstvenim primjerom sakralnog zlatarstva ne samo na dubrovačkom području nego i šire.

⁵⁸ Šimić 2011, str. 83-84.

KRATICE

DAD Državni arhiv u Dubrovniku

IPU Institut za povijest umjetnosti

JAZU Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti

LITERATURA

Anić Vučinić 2011

A. Anić Vučinić, *Vjetroelektrana Mravinjac, Dubrovačko-neretvanska županija, Ne-tehnički sažetak za javni uvid*, Zagreb 2011, 31 – 34.

Anđelić 1999

P. Anđelić, *Srednjovjekovna župa Primorje u Humskoj zemlji*, u: *Srednjovjekovne humske župe*, Mostar 1999, 13 – 24.

Batović 1988

Š. Batović, *Osvrt na područje Dubrovnika u prapovijesti* u: *Arheološka istraživanja u Dubrovniku i dubrovačkom primorju*, Zagreb 1988, 53, 59.

Benac 1953

A. Benac, *Srednjovjekovni stećci od Slivna do Čepikuća*, Anali Historijskog instituta u Dubrovniku, II, Dubrovnik 1953, 64 – 82.

Beritić 1986

D. Beritić, *Susret sa spomenicima kulture Dubrovačkog primorja (zapadni dio)*, Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, I, Dubrovnik 1986, 430 – 431.

Bojanovski 1983

I. Bojanovski, *Trebinje – rimsko Asamo (Asamum) s kratkim osvrtom na ager kolonije Epidaur*, Tribunia, 7, Trebinje 1983, 7 – 36.

Bulić 1901

F. Bulić, *Necropoli antica cristiana a Slano di Ragusa*, Bullettino di archeologia e storia dalmata, XXIV, Split 1901, 85 – 99.

Golušić 1991

A. Golušić, *Rodovi Slanskog primorja*, Dubrovnik 1991, 6, 8 – 9, 80, 215.

Hrdalo 1981

A. Hrdalo, *Kroz prošlost i sadašnjost Dubrovačkog primorja*, Dubrovački horizonti, 21, Zagreb 1981, 63 – 64.

Karlič Mujo 2010

H. Karlič Mujo, *Suvremeni demografski i razvojni izazovi Općine Dubrovačko Primorje*, Hrvatska, Geodria, 15/1, Zadar 2010, 3.

Kaznačić-Hrdalo 1979

A. Kaznačić-Hrdalo, *Dioba i ubikacija dijelova Slanskog primorja u doba pripojenja Dubrovniku godine 1399.*, Anali Zavoda za povijesne znanosti istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku, XVII, Dubrovnik 1979, 19, 23 – 34.

Kusijanović 1929

M. Kusijanović, *Močiljska pećina*, Hrvatski planinar, 5, Zagreb 1929, 9.

Lonza, Šundrica 2005

N. Lonza, Z. Šundrica, *Odluke dubrovačkih vijeća 1390 – 1392*, Zagreb/Dubrovnik, 2005, 245.

Lovrenović 1991

D. Lovrenović, *Fojnički grbovnik*, Sarajevo 2009, 200 – 201.

Luccari 1605

G. Luccari, *Copioso ristretto degli annali di Rausa*, libri quattro, Mleci 1605, 76.

Lučić 1986A

J. Lučić, *Prošlost Dubrovačkog primorja do dolaska pod Dubrovačku republiku god. 1399.*, Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, I, Dubrovnik 1986, 11, 13 – 16, 18 – 22, 28 – 30.

Lučić 1986B

J. Lučić, *Uprava u Dubrovačkom (Slanskom) primorju u doba Republike*, Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, I, Dubrovnik 1986, 37.

Lučić 1968-1969

J. Lučić, *Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja 1399-1405.*, Arhivski vjesnik, XI-XII, Zagreb 1968 – 1969, 100 – 104, 120.

Lupis 2001

V. B. Lupis, *Sakralna baština Slanoga i Majkova*, Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, VIII, Dubrovnik 2001, 147 – 148.

Lupis 2011

V. B. Lupis, *Prilog poznavanju kulturne baštine Zahumske (Stonske) biskupije u najranijem razdoblju*, Humski zbornik, XIII (Od Dubrave do Dubrovnika, prigodom 300-godišnjice rođenja Ruđera Boškovića, Neum/Dubrovnik 2011, 355 – 378.

Marasović 1988-1989

T. Marasović, *Prilog kronologiji predromaničke arhitekture u Dalmaciji*, Radovi IPU, 12 – 13, Zagreb 1988-1989, 31.

Marković 1992

S. Marković, *Ćiril Metod Iveković, arhitekt i konzervator*, Zagreb 1992, 39 – 40.

Novak 1972

G. Novak, *Povijest Dubrovnika od najstarijih vremena do početaka VII stoljeća*, Zagreb – Dubrovnik 1972, 11.

Patsch 1933

C. Patsch, *Prilozi za etnologiju jugoistočne Europe*, Beč – Leipzig 1933, 180.

Prlender 1998

I. Prlender, *Bratovštine Slanske knežije Dubrovačke Republike: nakane i postignuća*, Radovi – Zavod za hrvatsku povijest, 31, Zagreb 1998, 113 – 116.

Prlender 1993

I. Prlender, *Majkovski bratovštinski statuti iz 1560. godine*, Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, IV, Dubrovnik 1993, 27 – 30.

Roller 1955

D. Roller, *Agrarno-proizvodni odnosi na području Dubrovačke Republike od XIII. do XV. stoljeća u: Građa za gospodarsku povijest Hrvatske*, Knjiga 5, Zagreb 1955, 230.

Stanojević 1929

Lj. Stanojević, *Stare srpske povelje i pisma I/1*, Beograd – Sr. Karlovci 1929, 50.

Šimić 2011

I. Šimić, *Šematizam Dubrovačke biskupije*, Dubrovnik 2011, 84.

Vuletić Vukasović 1885

V. Vuletić Vukasović, *Dopisi*, Vjestnik Arheološkoga Društva, VII, Zagreb 1885, 121.

Žile 2001

I. Žile, *Arheološka istraživanja samostana sv. Jeronima*, Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, VIII, Dubrovnik 2001, 59 – 60.

PERIODIKA

List dubrovačke biskupije, 7, Dubrovnik 1901, 63 – 64.

INTERNETSKI IZVORI

http://www.dubrovackoprimorje.hr/opcina_dubrovacko_primorje.php (konzultirano prosinac 2011.)

<http://161.53.24.61/Zavod/LinkClick.aspx?fileticket=EfnXyy3ND-4%3D&tabid=131> (konzultirano prosinac 2011.)

Majkovi in the Middle Ages

Key words: *tumulus, tombstone, mediaeval inscription, statute, property register, procession crucifix*

The history and archaeological and cultural heritage of Majkovi, a settlement in the south-eastern coastal area of the present-day municipality Dubrovačko primorje (Dubrovnik littoral), is discussed by the authors in this work. The mentioned subjects are examined through the prism of Dubrovačko primorje, to which this settlement geographically belongs. From the archaeological point of view, Majkovi is an unchartered area, which has not yet been recorded on the archaeological map of marked sites from the prehistoric and ancient period. There are two mediaeval graveyards with tombstones whose fragments were mostly used as spolia in the churches of Majkovi. From the same time is the preserved inscription on the lintel from the

older mediaeval church in Majkovi. The topographic map in this work provides us with an overall archaeological topography of this area, but also pinpoints possible archaeological sites on the map. In terms of the written word, particularly important for Majkovi are the still preserved statutes of the confraternity of Gornji and Donji Majkovi from 1560 and the land register of Dubrovačko primorje from 1399. The procession crucifix in St. Stephan's Church in Gornji Majkovi is a unique example of Gothic reutilisation of an older Romanesque reliquary (13th century) into a procession crucifix in the 14th century. At the same time, it represents the oldest preserved exemplar of sacral goldsmith's art in Dubrovačko primorje.

